

Talán mégis kiérdemelték azóta a bocsánatot. Szomorúan be kell jelentenem, hogy az alexandriai könyvtár még nem égett le. Marad a gond és a felelősség.

Ha minden aprócska ügyben összefutnak,
mert minden aprócska ügyben összefutnak,
ha minden aprócska ügyben összefutnak –
mért nincsenek jelen a döntő pillanatokban?

(1970. 10.)

TAMÁSI ÁRON

levele Amerikából

A Tamási-testvérek Farkaslakáról 1923-ban maguk is fel akartak kerekedni tengerentúlra, de Áron, aki előrement, lebeszéli őket. Erről szól a levél, mely Nagy V. István kolozsvári lakos gyűjteményéből került elő

New York, 1923. december 14.

Kedves Ágnes és Sógor,

a tegnap a második leveleteket is megkaptam. Most összefoglalva mindkettőre válaszok a legjobb tudásom s a legjobb szándékom szerint. Mindenesetre elég baj, hogy folytonosan csak szolgálni kell, s nem lehetnek a saját uruk. Különösen a falun felnőtt ember nincs szolgasághoz szokva, mert gyermekkorától kezdve csak az apjának vagy az anyjának engedelmeskedik. Aki ellenben kiszakad a faluból, s a nagyvilágot a nyakába veszi, az ezzel együtt az örökös szolgaságot is. Hiába tanul annyit, mint én, mégiscsak engedelmeskedni kell valakinek, s hogy ő is parancsolhat másnak, az gyenge vigasztalás. Ha az ember szegénynek születik, az nagy hiba. S olyan hiba, amin nagyon nehezen lehet csak segíteni. Sőt rendes körülmények között nem is lehet. Munkával sem, s ésszel is nehezen. Tehát nincs más hátra, mint húzni a terhet, akárcsak a jó jármos ökör.

Én merem mondani, hogy régtől fogva több okom volna a panasza, mint a legtöbb falusi embernek, de sohasem szólok senkinek. Legényke koromtól kezdve magamra voltam mindig támaszkodva s ha már vagyok valaki, azt csak egyedül magamnak köszönhetem.

Amerikáról nagyon bal véleménye van az otthoni embernek. Mert csak itt kell igazán szolgálni. Mindenkinek egyformán. S vannak olyanok, kiket még szolgának sem fogadnak fel s akkor éhesen s rongyosan elpusztul.

Itt még annyira sem adják ingyen a pénzt, mint otthon. Itt jobban meg kell minden krajcárért dolgozni. És keservesen. Ezt csak az tudja, aki itt van. S jó lesz, ha nagyon megfontolják, amit mondok Amerikáról. Itt minden munkaág zsúfolva tele van. Még olyan sem kap sokszor munkát, aki tud angolul s más nyelveket. S megmondom, hogy ha valaki egyedül csak magyarul tud, az éppen annyi, mintha néma volna. Az égvilágon senki meg sem akarja őt érteni. Még egyetemet végzett, sokat tanult ember sem jut jó ismeret nélkül munkához, s ha jut, akkor testi munkával kell kezdenie. Mert itt új életet kezd mindenki. Aki nem kezd újat, az bele is pusztul Amerikába. Még most is több ember van itt, aki nyomorúságban hal meg, mint otthon. Ha valakinek családja van, s csak egyedül a férfiú dolgozik, nem marad egy krajcár sem. A nő jobban keres sokszor, mint a férfi, de csak az olyan nő, aki úri szép ruhákat tud varrni, vagy irodában tud dolgozni. Más asszonyember nézheti az eget.

A sok mendemondának nem jó felülni, mert csalódás a vége. Az ügynököktől pedig, akik csábítják az embereket Amerikába, óvakodjék mindenki, mert nem tudja, miféle embertelen sors vár rája. Rosszabb, mint a rabszolgára. Azt csinálnak vele, amit éppen akarnak.

A kijövés belekerülne kettőjüknek legalább 300. – dollárba s majd a hazamenés is annyiba. A 600. – dollárt nem tudnák még jó munka mellett sem négy erős esztendőn belül megtakarítani. Talán sohasem. Mert most itt is rosszabb világ van. Egyébként is a bevándorlást most úgy megszorítják, hogy csak szorosan a családba tartozókat fogják kiengedni.

Aki innen pénzt küld haza, azért tudja megtenni, mert megvonja magától, de két hétig is dolgoznia kell érte. Az én kijövésemet s azt, hogy én már tudok meglehetősen keresni, ne számítsák, mert én már tudok angolul is és németül is. S azonkívül tájékozódni is tudok már, ami itt a legnehezebb. De vajon mikor fogom megtakarítani azt a pénzt, amivel kijöttem? Mert istenfizessiben senkitől sem várhatunk olyan segítséget, ami egy vagyton.

Erzsiké írta, hogy Ágnes küldött neki levelet. Az efféle kiadások igazán fölöslegesek, s ha valaki mégis kiadja, akkor pénzének kell lennie.

Szegény fejemet úgy felvitte az Isten, hogy már tőlem is lehet pénzt kérni. Mindenestre én volnék a legboldogabb, ha annyi volna, hogy adhatnék, mert adnék is. De szegény magamnak sem igen van még egyebem, csak a nyomorúságom. Lenni lesz, remélem, hiszen nem azért gyötörtem magamat már tizenöt éve. S akkor kérés nélkül is adok minden érdemesnek.

Gáspár bácsi már fél esztendeje nem dolgozik, mert nem kapott a szakmájába vágó munkát. Ilyenformán most neki sincs pénze. De ha majd csűrépítéshez fognak, ő is fog adni, azt üzeni, s én magam is adok majd valamennyit.

Egyébként a legjobb egészséget kívánjuk az új esztendőre.

Szeretettel üdvözlök minden testvért és rokont.

Áron

(1971. 5.)

LÁNG GUSZTÁV

A XX. századi magyar irodalom történetének korszakolása

(Részlet)

[...] Egy-egy határsáv vagy korszak, alkorszak irodalomtörténeti tartalmán az irodalom fejlődéstörvényeinek a konkrét, időbeli realizációját értem. Általánosságban az irodalom fejlődését ugyanaz határozza meg, mint valamennyi tudatformáét: a társadalmi lét elsődlegessége, amelynek a tudatforma a tükrözése, s amelynek változása az irodalom változását is maga után vonja. Ez az elvont összefüggés azonban az irodalomtörténész számára csak akkor válik valóságossá, ha ki tudja tapintani a konkrét irodalmi anyagban való „megtestesülését“, ha az irodalom viszonylag önálló fejlődéstörvényeit úgy tudja megragadni, hogy bennük mint sajátosban válják nyilvánvalóvá, szemléltetővé az általános.

Az irodalmi művek tartalmi szintjén mutatható ki legkönnyebben a közvetlen összefüggés a determináló korvalóság és az irodalom között. Ebben a vonatkozásban mondhatjuk, hogy a politikai-történelmi évszámokhoz kötött korszakolás nem önmagában és alapvetően helytelen, hanem mint egy részizagság abszolutizálása ad hamis képet az irodalom valóságos fejlődéséről. A közvetlenül közéleti-politikai reagálás csak egyike az irodalom lehetséges funkcióinak, s egyedül ennek milyenségéből korszakfordulóra következtetni elhamarkodott. Annál is inkább, hiszen az irodalomtörténetben a tipikus az, hogy a népek, közösségek történelmi sorsfordulóira a kor színvonalán történő művészi reagálást rendszerint előkészítik a magánéleti vagy egyéb „intimebb“ szférákban lezajló költői-irodalmi „forradalmak“. Petőfi nagy forradalma és republikánus verseit megelőzi az a szerelmi költesztet, melyben szó sincs ugyan politikáról, de amely a maga módján a költő hirdette „republikánus erkölcs“ kifejezője; az a népies dalköltésztet, amely a plebejus politikai program lírai megfogalmazása előtt egy plebejus életszemlélet és irodalmi ízlés polgárjogáért harcol stb. Nem csak a történelem forradalmi pillanatai „forradalmasítják“ tehát a művésztet, az irodalmat; nem ezek a pillanatok fordítják új irányba a költőt, az író pillantását, hanem az irodalom „részleges forradalmasodása“ többnyire már jóval előbb végbemegy,